

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı: 1999/27

Karar Sayısı: 1999/42

Karar Günü: 24.11.1999

R.G. Tarih-Sayı :02.05.2002-24743

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Orhangazi Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 1.3.1926 günlü, 765 sayılı "Türk Ceza Kanunu"nun 237. maddesinin dördüncü fıkrasının, Anayasa'nın 2., 10., 12., ve 24. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Sanıklar hakkında aralarında evlenme akdi olmaksızın evlenmenin dini merasimini yaptırmak suçundan açılan kamu davasında, Türk Ceza Yasası'nın 237. maddesinin dördüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali istemiyle başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 237. maddesinin itiraz konusu dördüncü fıkrası şöyledir :

"Aralarında evlenme akdi olmaksızın evlenmenin dini merasimini yaptıran erkek ve kadınlar iki aydan altı aya kadar hapis cezasile cezalandırılırlar."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2- "MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

3- "MADDE 12.- Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder."

4- "MADDE 24.- Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini âyin ve törenler serbesttir.

Kimse, ibadete, dini âyin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz."

C- İlgili Anayasa Kuralı

İlgili görülen Anayasa kuralı şöyledir :

"MADDE 13.- Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz.

Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Ahmet Necdet SEZER, Güven DİNÇER, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK ve Rüştü SÖNMEZ'in katılmalarıyla 13.7.1999 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, Anayasa'ya aykırılık savına dayanak yapılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve dosyada bulunan tüm belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

Aralarında resmî evlenme akdi olmayan kadın ve erkeğin evlenmenin dini törenini yaptırmış olmaları, Türk Ceza Yasası'nın 237. maddesinin itiraz konusu dördüncü fıkrasında belirtilen suçu oluşturmaktadır. Suçun maddî unsuru, tarafların resmî evlenme akdi olmadan evlenmenin dini törenini yaptırmaları, manevî unsuru ise bilerek ve isteyerek yapılmasıdır. Bu durumda tarafların dini nikâh yaptırmaları değil bunu resmî nikâh akdinden önce yaptırmaları suç sayılmıştır.

1926 tarihli Türk Ceza Yasası'nda yer almayan bu kural, Türk Medeni Kanunu'nun evlenme akdinin yapılmasına ilişkin kurallarına işlerlik kazandırmak amacıyla 1936 yılında yapılan değişiklikle getirilmiştir. 3038 sayılı Yasa ile yapılan bu değişikliğin gerekçesi şöyledir:

"Maddenin cezai müeyyidesi muayyen kimselere münhasır bulunmaktadır. Memnuiyet hilafına evlenenler hakkında gerek bu madde ve gerek kanunun diğer maddelerinde bir ceza yoktur. Kanunun bu sükutundan istifade etmek isteyenlerin, memnuiyet hilafına evlenerek mükerreren kadın aldıkları görülmektedir. Gerçi bu kabil birleşmelerin hukukî hiç bir kıymeti yoksa da aile hukukuna iras ettiği tesirlerin şümül ve ehemmiyeti meydandadır. İçtimai bünyemizi esasından sarsan bu gibi kanunsuz birleşmelerin vukuuna mani tedbirler almak iktiza etmektedir. Bu tedbirler cümlesinden olmak üzere zikrolunan 237 nci maddeye ilave olunan bazı fıkralar ile aile hayatının selametini ceza müeyyideleri ile tahtı temine almış oluyoruz. Bu maddeye ilave olunan dördüncü fıkra, memnuiyet hilafına evlenen erkek ve kadınlar hakkında ceza tayin ve beşinci fıkra da bu suretle vaki olan birleşmeleri hizmet mukavelesi ve buna benzer akitlerle takviye edenlerin bu hareketlerini suçun esbabı müşeddidesinden olarak kabul etmektedir. Kanunun bu babdaki hükümlerinin tamamı ile tatbikini temin için muhtarlara bu kabil hareketleri muayyen bir müddet içinde cumhuriyet müddeiumumiliklerine yazı ile bildirmeleri tahmil edilmiş ve bu vazifenin yapılmaması halinde tatbik edilecek ceza hükmü de altıncı fıkra da gösterilmiştir."

Gerekçede belirtildiği gibi itiraz konusu dördüncü fıkra Türk Medenî Kanunu'nun evlenme akdinin yapılmasına ilişkin kurallarına işlerlik kazandırmak amacıyla getirilmiştir. Evlendirme memuru önünde yapılmayan evlenmeler yoklukla malul sayılmış, kanun dışı birleşme olarak kabul edilerek bu birleşmelerden doğan çocuklar nesepesiz kabul edilmiştir. Geçmişte dini esaslara göre yapılan evlenme akdinin uygulanan islâmî evlenme usulünden vatandaşlar bir anda vazgeçememişler, çeşitli sebeplerle eski hukuk hükümlerine göre birleşmeler devam etmiştir. Bu durum ise kanun önünde evlilik yok sayıldığından, kadının evlilikten doğan haklarından mahrum kalmasına, çocukların nesepsiz ve bunun sonucunda miras, gibi kimi haklardan mahrum olmalarına yol açmıştır.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, devletin bir dine mensup olanlarla olmayanlara eşit davranması gerektiğini, Türk Ceza Yasası'nın bir dini olmayan kadın ve erkeğin aralarında nikâh akdi olmaksızın birlikteliklerini suç saymadığı halde dini inancı gereği dini merasim yapan kadın ve erkeğin eylemini suç saydığını bunun eşitlik ilkesine aykırılık oluşturduğu gibi adalet anlayışı ile de bağdaşmadığını Anayasa'nın 24. maddesine göre dini ayin ve törenlerin

serbest olduğunu ve dini nikah yapmanın 14. maddedeki sınırlamaya da girmeyeceğini belirterek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 12. ve 24. maddelerine aykırılığını ileri sürmüştür.

Anayasa'nın 10. maddesinde, "Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar" denilmektedir.

Buna göre, yasaların uygulanmasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrılığı gözetilmeyecek ve bu nedenlerle eşitsizliğe yol açılmayacaktır. Bu ilkeyle, birbirleriyle aynı durumda olanlara ayrı kuralların uygulanması ve ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılması engellenmektedir. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Kimilerinin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen nedenlerle değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz. Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve değişik uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar ayrı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

Ceza hukukunda aynı tür suçlara benzer nitelikte ve ağırlıkta cezalar verilmesi eşitlik anlayışının gereğidir. Ancak, suç ve ceza arasındaki dengenin suçun toplum hayatında yarattığı etkiye ve toplumsal yapıya göre belirlemesi ve adalete uygun olması gerekir. Kuşkusuz yasakoyucu, suç ve cezalar hakkında kural koyarken Anayasa ve ceza hukukunun evrensel ilkeleriyle bağlıdır.

1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu'nun amacı, kabul edilen resmî nikâh müessesesi ile kadının sosyal konumunu güçlendirmek, aileyi, ana ve çocukları korumaktır. Dini nikâha dayalı evlenmelerin, kadın ve çocuklar yönünden doğurduğu sakıncalar gözetilerek resmî nikâh yapılmadan dini tören yapılmasının ceza yaptırımına bağlanmasının kamu düzenini ve kamu yararını sağlama amacına yönelik olduğu tartışmasızdır.

Aralarında resmî nikâh bağı olmaksızın bir arada yaşayanlarla evlenme istek ve iradesiyle dini nikâh yaptırımlar aynı hukuksal konumda değillerdir.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 10. maddesine aykırı değildir.

Hukuk devleti olmanın temel koşulu devletin tüm işlem ve eylemlerinin hukuk kurallarına uygun olmasıdır. Hukuk devleti; insan haklarına saygı gösteren, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her eylem ve işlemi hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan yargı denetimine açık yasaların üstünde yasakoyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri ve Anayasa'nın bulunduğu bilincinde olan devlettir.

Kanunkoyucu kamu düzeninin korunması amacıyla ceza hukuku alanında düzenleme yaparken, Anayasa'nın temel ilkelerine ve ceza hukukunun ana kurallarına bağlı kalmak şartıyla toplumda hangi eylemlerin suç sayılacağı veya sayılmayacağı ve suç sayılan eylemlerin hangi tür ve ölçüde cezai yaptırıma bağlanacağı konusunda takdir yetkisine sahiptir.

Medeni Kanun, Türkiye Cumhuriyeti'nin modern, çağdaş ve lâik hukuk sistemine geçişinin temel yapı taşlarından birini oluşturmaktadır. Medeni Kanun'un özellikle resmî nikâh akdine ilişkin hükümlerinin gerektiği şekilde uygulanmasının Türk toplum ve aile hayatı açısından taşıdığı önem ve bu hükümlere uyulmadan dini nikâha dayalı olarak oluşturulan birlikteliklerin özellikle kadın ve çocuklar yönünden doğuracağı olumsuzluklar dikkate alınarak Anayasa'nın 174. maddesiyle resmî nikâh kurumu özel olarak korumaya alınmıştır.

Anayasa'nın 41. maddesinde de, ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve Devletin, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunmasını ... sağlamak için gerekli tedbirleri alacağı ve teşkilatı kuracağı belirtilerek, ailenin ve özellikle ananın ve çocukların korunması devlete bir görev olarak verilmiştir. Devletin, bu görevi de gözetildiğinde dini nikâha dayalı fiili birleşmelerin aile, toplum ve kamu düzenini bozucu sonuçlarını ortadan kaldırmak için resmî nikâhtan önce dini nikâh kısıdırılmasının suç sayılıp cezalandırılmasında, hukuk devleti ilkesine ve ceza hukukunun genel ilkelerine aykırılık bulunmamaktadır.

Anayasa'nın Başlangıç'ında "Laiklik ilkesinin gereği kutsal din duygularının, Devlet işlerine ve politikaya kesinlikle karıştırılmayacağı", 14. maddesinde "Anayasa'da yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbirinin dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak amacıyla kullanılmayacağı 24. maddesinde de "kimsenin dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı, dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamayacağı ve suçlanamayacağı belirtilmiştir. Anayasa'nın 24. maddesinin son fıkrasında ise "Kimse, devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz" denilerek bir bakıma laiklik ilkesi açıklanarak bu ilkenin din ve Devlet işlerinin birbirinden ayrı tutulması biçimindeki klasik tanımı vurgulanmıştır.

Anayasa'nın bu kurallarında belirtilen lâiklik, inanç özgürlüğüne saygıdan kaynaklanan ve dini bu özgürlüğün enginliğine bırakan bir kavram olduğundan din düşmanlığı dinsizlik ya da din karşıtlığı olarak algılanamaz. Devletin farklı inançlardaki kişilere aynı yakınlıkta ya da uzaklıkta olması bunlar arasında hiç bir ayırım yapmaması lâiklik ilkesinin gereğidir.

Dini nikâhın, Medenî Kanun'da öngörülen evlenme akdinden önce yapılmasının yasaklanması bu akidden sonra yapılmasını engellemediğinden lâiklik ilkesine aykırı değildir.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 10., 12., 13. ve 24. maddelerine aykırı değildir. İstemin reddi gerekir.

VI- SONUÇ

1.3.1926 günlü, 765 sayılı "Türk Ceza Kanunu"nun 237. maddesinin dördüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 24.11.1999 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Ahmet Necdet SEZER

Üye
Samia AKBULUT

Üye
Haşim KILIÇ

Üye

Yalçın ACARGÜN

Üye

Mustafa BUMİN

Üye

Sacit ADALI

Üye

Ali HÜNER

Üye

Mustafa YAKUPOĞLU

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Üye

Mahir Can ILICAK

Üye

Rüştü SÖNMEZ